

Et udvidet „tværfagligt“ praksisbegreb

– samarbejde mellem læreruddannelser og museer

Af Marianne Axelsen Leth, lektor i historie, Læreruddannelsen i Aarhus, VIA UC

Læreruddannelsen i Aarhus har i Learning Museum-regi tilrettelagt to frivilligkurser om museumsformidling i samarbejde med fire af byens museer. Her præsenteres, hvordan kurserne har hentet inspiration fra bl.a. udeskole-didaktikken, og hvordan teori og praksis på museerne er blevet koblet til de studeres uddannelse. Samarbejdet på tværs af faggrupper på læreruddannelsen og på tværs af museumsgenrerne har været meget inspirerende og ført til nye erkendelser og didaktiske perspektiver. For de kommende lærere har disse undervisningsforløb bl.a. medført, at de i høj grad tænker tværfaglighed og ud af huset-aktiviteter i forbindelse med den nye folkeskolereform. Der er således blevet arbejdet med et udvidet „tværfagligt“ praksisbegreb, der, hvis det skal gøres bæredygtigt, også kræver et forpligtigende, udvidet praksis-samarbejde mellem institutionerne.

Undervisere på Læreruddannelsen i Aarhus har i en årrække samarbejdet med en række af byens museer som en del af uddannelsen med fokus på museumsbrug og anvendelse af uformelle læringsrum i de forskellige undervisningsfag. Deltagelsen i Learning Museum-projektet har imidlertid betydet, at flere undervisere har fået et skærpet blik på museumsdidaktik og er begyndt at samarbejde om det som et fælles tværfagligt felt. Her går inspirationen på tværs af de forskellige fagdidaktiske traditioner lige fra fysik og biologi over historie og materielt design til billedkunst. Dette har ført til udvikling af et tværfagligt frivilligt kursus i museumsformidling i samarbejde med fire af byens museer: ARoS, Danmarks Kvindemuseum, Naturhistorisk Museum og Den Gamle By, med henblik på at uddanne lærerstuderende til museumsambassadører for deres kommende skole. Kursernes slogan og navn blev: „*Mere museum på skemaet! Bliv en god museumsambassadør – i skolen og på museet. Hvordan kan de danske museer bruges i folkeskolens undervisning?*”¹ I artiklen vil jeg komme ind på didaktiske refleksioner over disse kursers udbytte for de lærerstuderende og på et fremtidigt samarbejde mellem museer og læreruddannelse set fra et læreruddannelses-perspektiv.

Inde-Ude-Inde-konceptet

I det følgende vil jeg stille lidt skarpt på disse områder:

- Det tværfaglige perspektiv på museumsdidaktik
- Hvordan man kan „åbne“ en udstilling
- Fremlæggelser på museerne
- Samarbejdet mellem læreruddannelse og museerne
- Behov for et udvidet praksis-samarbejde

Undervisningen på kurserne har hentet inspiration fra udeundervisningsdidaktikken. I udgangspunktet rent praktisk fordi de to af de deltagende undervisere, henholdsvis fra historie og materiel design, havde samarbejdet omkring et tværfagligt frivilligt kursus i udeundervisning. Men også rent teoretisk har det vist sig frugtbart at samtænke museumsdidaktik med udeundervisningsdidaktik. Rammen omkring undervisningen har været Inde-Ude-Inde. Vi har været inspireret af både udeskoleteoretiker Arne Nikolaisen Jordets og læringsteoretiker og professor Mads Hermansens forskellige begrebsapparater. Mads Hermansen opererer med begreberne: „*En forfase (feed-forward, hvor der arbejdes med forventninger og mål), en midterfase (hvor der arbejdes med sagen) og en efterbearbejdningsfase (feed-back, hvor der arbejdes med evaluering og med undersøgelse af, hvad man nu fik lært)*“. ² Arne Nikolaisen Jordet, som er en af Nordens fremtrædende teoretikere på området, har formuleret en udeundervisningsdidaktik, hvor

han argumenterer for at flytte en del af undervisningen ud af klasselokalet. Her henter han bl.a. sine teoretiske argumenter fra erfaringspædagogikken og den kritiske socialkonstruktivism og ikke mindst praktisk via en række konkrete undersøgelser af skoler med udeundervisning i Norge.³ Hans pointe med at anvende disse teorier er bl.a. at diskutere og udvide begreber som elevernes præstation, (be)mestring, samarbejde, kundskaber, etisk og æstetisk læring for at nå til kritisk tænkning og handlekompetence som dannelsesideal for skolen i dag. Som sådan ikke nye pointer, men Jordet påpeger, at kritisk tænkning og handlekompetence er noget, der tales meget om, men handles meget lidt efter på læreruddannelserne og i skolerne. En måde at arbejde sig frem til kritisk handlekompetence og handle efter idealerne på, er at flytte en del af undervisningen ud af klasseværelset, ud i den autentiske virkelighed i naturen og i samfundet. Derved kan undervisningen knyttes til handling i verden for eleverne. Hans læringsløjfe består af tre situationer af meget varierende varighed: Tilegnelsessituationen „inde“, udprøvningsituationen „ude“ og konsolideringssituationen „inde“.

Hvis man omsætter denne meget handlingsorienterede tilgang til læring til museumsdidaktik, lyder spørgsmålet: Hvad sker der, når Jordets udprøvningsituation eller Hermansens „midterfase“ udgøres af et museumsbesøg og museumsundervisning?

Tværfaglighed i det museumsdidaktiske felt

Det er en udfordring teoretisk og praktisk at favne fire museer med så stor faglig diversitet inden for kultur-, natur- og

kunstområdet. Imidlertid har det vist sig uhyre inspirerende at arbejde i dette tværfaglige felt og blive udfordret til at skulle anvende og overføre faglige begreber og teorier fra et område til et andet. Som indgang til de forskellige analyser af udstillingerne tog vi udgangspunkt i spørgsmålene: Hvordan oplever den besøgende udstillingen? Og hvordan skaber den besøgende betydning? Hvor det centrale er skabelse af relationer og forskelle: genstand i forhold til virkelighed, tekst og besøgende. I Den Gamle By, hvor der skabes relationer med aktører anno 1864 i en genopbygget autentisk kulisser med en masse genstande, er relations-tankegangen helt åbenlys i rejsen i tid og rum. Ligesom rent historiedidaktisk indfanges oplevelsen og relationerne med historiebevidsthedsbegrebet. Det samme kan siges om relationen til børneportrætterne, som følges i udstillingen „Pigernes og drengenes historier“ på Kvindemuseet. Her lever vi os ind i nogle konkrete personers liv. Blikket skifter vinkel og perspektiv, når der skal skabes relation til et maleri eller et udstoppet dyr, som når vi besøgte Naturhistorisk Museum, og der stilles forskellige spørgsmål i de varierede situationer på de forskellige museers udstillinger og oplevelsesrum. I et tværfagligt perspektiv er det inspirerende at overføre og spejle disse spørgsmål og blikke mellem de fire museumsscenerier. Vi har lagt vægt på at synliggøre disse „blik-skift“ og perspektivskift og samtidig forsøgt at udvide tolknings- og anvendelsesmulighederne på museerne i al deres forskellighed.

Hvordan „åbner“ vi en udstilling

Kan man „åbne“ en kulturhistorisk undervisningskuffert eller en sansemættet udstilling på Naturhistorisk Museum

som et kunstværk? Hvad er læringspotentialet i at iscenesætte et maleri eller en udstoppet krokodille? Hvad skal drenge lære og lave på et kvindemuseum? Den Gamle By som „autentisk“ dramapædagogisk kulisser eller en tivolisering af historieformidlingen? Mangfoldigheden af fagdidaktikker og begreber til at „folde“ de fire museers udstillinger og aktiviteter ud er således blevet bearbejdet gennem forskellige kunst-, historie- og naturfaglige vinkler. Dette arbejde har i høj grad medvirket til udvidelse af de studerendes og undervisernes museumsdidaktiske vokabularium og begrebsapparat, som er blevet anvendt i de studerendes afsluttende undervisningsopgaver. Førnævnte kuffert er en genstandskuffert med objekter fra Kenya, der i historieundervisningen på læreruddannelsen plejer at blive åbnet med forskellige kulturbegreber, men i denne sammenhæng blev den åbnet med forskellige kunsthistoriske metoder og billedkunstbegreber. Disse forskellige perspektiver på de samme genstande har resulteret i diskussioner af netop valg af metoder og konsekvenserne af dette valg.

Teori og praksis

Arbejdsgangen på kurserne har været: Gennemgang af begreber hjemme på læreruddannelsen, i Jordets tilegnelses-situation eller Hermansens „forfase“ (feed-forward-fase) og anvendelse af begreber og metoder på alle museer i „udefasen“/Hermansens midterfase og i afprøvningen af undervisningsforløb på museerne.

Således er begreber fra kunstverdenen anvendt på andre områder, dramapædagogiske begreber fra Den Gamle By anvendt på Naturhistorisk Museum osv. Dette ville ikke kunne finde sted, hvis

kurserne var knyttet til et enkelt undervisningsfag eller med deltagelse af blot ét museum. For de studerende og kommende lærere har disse diskussioner medført, at de i høj grad tænker i tværfaglige forløb i forbindelse med museumsforløb og ikke blot kobler et undervisningsforløb fx på Naturhistorisk Museum til faget biologi, Den Gamle By og Kvindemuseet til historie eller AROS til billedkunst.

En af Jordets pointer med at flytte en del af undervisningen ud er ligeledes, at der flyttes rundt på elevernes indbyrdes roller, når de sædvanlige samarbejdsmodeller brydes op, og hvor der bliver brugt mere varierede færdigheder, end klasseværelset kan tilbyde. Dette stiller dog samtidig krav til lærerens aktivitetspædagogiske kompetence: Læreren skal lære at igangsætte elevproduktioner og lade eleverne arbejde uden lærerens kontrol i udprøvningsituationen. Hermansen vægter det samme i sin midterfase på museet, hvor *„den voksne deltagelse ... indskrænkes til et minimum”*. Helene Illeris og Lise Sattrup har undersøgt elevens udbytte af museumsundervisning på ARKEN. I den forbindelse introduceres begrebet situationel kompetence som mål for elevernes læring på museet. Vejen til dette går gennem selvstændige elevproduktioner: Eleverne skal ikke blot have en æstetisk oplevelse, de skal simpelthen lave en produktion på stedet! *„At have situationel kompetence vil sige, at man har en levende, sansesbase ret opmærksomhed over for sine omgivelser, samt at man kan reflektere over dem på en måde, som gør, at man bliver i stand til komme med forslag til ændringer og måske til helt anderledes udformninger af dem.”*⁴ Når klassen er ude, er elevproduktioner uden stram lærerkon-

trol i centrum – men ikke uden forudgående forberedelsesarbejde i klasseværelset. Dette princip har (også) været ideal for kurserne.

Vi har ligeledes forsøgt at fastholde den norske lærings- og klasserumsforsker Olga Dysthes begreber om pædagogik med vægt på flerstemmighed.⁵ Dette har krævet svar på nogle helt konkrete spørgsmål i undervisningen både hjemme og på museerne: Hvordan skal opgaver og spørgsmål stilles for at vægte flerstemmighed? De fleste lærere har gennemført forløb på museer med skoleklasser, hvor eleverne følger en rute gennem udstillingen med et opgaveark, men hvordan er det muligt at få en æstetisk oplevelse og lære noget – og hvad? – samtidig med? Og hvordan undgår man at tage „inde“ med „ud“? Eller mere konkret: Hvordan undgår man at overføre undervisningen i klasselokalet til museumsbesøget? Og ikke mindst: Hvordan forandres underviserens rolle og funktion i situationen på museet?

Fremlæggelser og resultater

Har kurserne så levet op til formålene for de lærerstuderende? Har de selv forstået og begrebet museerne som institution og læringsarena? Har de selv opnået en situationel kompetence, og har inde-ude-inde/feed-forward/midterfase/feed-back virket efter hensigten, således at de kommende lærere er i stand til at lave undervisningsforløb med og på museerne? Efter introducerende besøg på alle museerne udvalgte de studerende i grupper ét museum, hvor de udarbejdede konkrete undervisningsforslag til bestemte klassetrin og fag i samarbejde med den dertil knyttede museumsunderviser. Her gik de studerendes valg af museer på kryds og

tværs af deres egne linjefag. Et par eksempler på opgaver er fx matematikopgaver i Den Gamle By, billedkunst, men også dansk på ARoS, fysik og dansk på Kvindemuseet, dansk og natur/teknik på Naturhistorisk Museum m.v. Nogle valgte at arbejde med de digitale muligheder i Den Gamle Bys Street Museum, der fører eleverne rundt til historiske steder i Aarhus centrum, og i Kvindemuseets digitale guides, hvor man kan følge en personlig historie rundt i Aarhus. Her er der fokuseret på at udarbejde konkrete opgaver på stedet i byen, således at eleverne „tvinges derud“. Det har været et krav at relatere de konkrete opgaver til de anvendte teorier.

Undervisningsforløbene er dels foregået på læreruddannelsen, dels på museerne, hvor museumsunderviser og læreruddanner har undervist sammen. På det andet kursus blev de afsluttende fremlæggelser afviklet på museet, hvor deltagerne selv gennemprøver forløbene på stedet. Det var klart en forbedring og styrke. Dette vil sige, at efterbearbejdningsfasen (feed-backfasen) i Hermansens termer foregår „ude“ i Jordets termer. Dette er en vigtig pointe, hvis de studerende rent faktisk skal vise egne situationelle kompetencer og afprøve det dialogiske i et flerstemigt perspektiv i forhold til ovenstående citat. Ikke mindst, for nu at vende tilbage til arbejdet med „blik-skift“ og perspektivskift, er det væsentligt i denne sammenhæng at kunne demonstrere det i praksis. Det, som vi ikke i denne sammenhæng med kurserne har nået, er at afprøve undervisningsforløbene på skoleklasser. Imidlertid har kurserne såvel som det løbende samarbejde med museerne i øvrigt medvirket til, at de lærerstuderende i høj grad har benyttet sig af museernes undervisnings-

tilbud i forbindelse med deres praktik i læreruddannelsen.

Udvidet „tværfagligt“ praksisbegreb

Learning Museum-projektet har betydet, at undervisere på læreruddannelsen er begyndt at tænke og handle tværfagligt med hensyn til museumsdidaktik(er). Vi påtænker ikke at formulere en fælles eller almen museumsdidaktik, men vi kan nu anvende begreber fra de forskellige fagdidaktikker og de forskellige fagmuseer på andre fag og museers formidling for derigennem at udvikle og udvide de didaktiske perspektiver. Kald det tværfagligt eller flerfagligt efter udgangspunkt. Konkret har vi taget afsæt i erfaringer fra frivillige tværfaglige kurser i udeundervisning, og på den baggrund er det udeundervisningen og udeskole-tænkningen, der har dannet ramme om museumsformidlingskurserne teoretisk og praktisk. Det tværfaglige udgangspunkt er nu blevet indarbejdet via disse kurser. Der er udviklet en skærpet tværfaglig opmærksomhed på museums-samarbejdet, og det får betydning for moduludbuddet på den nye læreruddannelse. Samarbejdet med flere af de deltagende museer vil på længere sigt føre til faste samarbejder som lærende partnerskaber. Dette kan realiseres i kraft af de innovative relationer, der efterhånden er udviklet mellem ildsjæle på læreruddannelsen og på museerne.

Udvidet praksissamarbejde

Når læreruddannelsen til næste år rent fysisk flytter ind i Aarhus centrum sammen med pædagoguddannelsen og socialrådgiveruddannelsen, rykker uddannelsen således også tæt på byens museer.

Her bliver der endnu større mulighed for at samarbejde med byens kulturinstitutioner i uddannelsen af de kommende lærere, der matcher folkeskolereformen. Imidlertid vil dette også kræve en udvidelse af samarbejde med praksis, der for læreruddannelsen traditionelt set har betydet samarbejde med skoler. I den nye læreruddannelse er der stort fokus på, at alle fag samarbejder med praksis. Dette praksisfelt bør udvides til at omfatte netop museer og andre kulturinstitutioner, der modtager skoleelever. I læreruddannelsen støder vi på en del skoler, der er „mættet“ af praksissamarbejde med lærerstuderende og undervisere. Her vil museernes skoletjenester kunne udfylde en væsentlig rolle som et udvidet praksisfelt for læreruddannelsen og et udvidet læringsrum for skolerne. Evalueringen af de her omtalte kurser peger i retning af, at dette samarbejde er muligt og oven i købet meget meningsfuldt for såvel lærerstuderende, museumsformidlere som for de studerendes praktislærere og eleverne på praktikskolerne. Med Learning Museum-projektet er der samlet nogle erfaringer med tværfaglige og tværinstitutionelle samarbejder, som er værdifulde for fremtidige lærende partnerskaber lokalt.

Noter

- ¹ Se kursusbeskrivelse „Mere museum på skemaet“, under kapitel *Undervisning*
- ² Hermansen, M. (2011). „Historiefortælling som hovedvejen i livet og benchmark for: Museumsdidaktik“ i: Hyllested, T. (2011). *TEMA: Museumsdidaktik*, Unge Pædagoger, nr.1/2011
- ³ Arne Nikolaisen Jordet (2010). *Klasserommet utenfor. Tilpasset opplæring i et utvidet læringsrom*. Cappelen
- ⁴ Illeris, H. og L. Sattrup (2011). „Samtidskunst, sanseoplevelser og situationel kompetence“ i: Hyllested, T. (2011). *TEMA: Museumsdidaktik*, Unge Pædagoger, nr.1/2011
- ⁵ Dysthe, O. (2011) „Museernes særlige læringspotentiale i et dialogisk og flerstemmig perspektiv“ i: Hyllested, T. (2011). *TEMA: Museumsdidaktik*, Unge Pædagoger, nr.1/2011

Øvrig litteratur

- Bertelsen, C. (2008). „Pigers og drenges brug af udstillingsrum“. Dansk Kvindemuseum årbog 2008
- Clausen, C. m.fl. „Teater i undervisningen. Anvendt teater i Den Gamle By“. Den Gamle By i Aarhus
- Larsen, A.H. (2008). *Museumsgrundbogen. Kunsten at læse et museum*. Systime
- Dysthe, O., N. Bernhardt og L. Esbjørn (2012). *Dialogbaseret undervisning. Kunstmuseet som læringsrum*. Skoletjenesten & Unge Pædagoger